

"לא יראה לך שאור!" ומסיק בגמרא, דמשום שעבר על לאו זה, קנסו חכמים ואסרוהו בהנאה לעולם.

גמרא:

והוינן בה: מני מתניתין? הא לא כרבי יהודה היא, ולא כרבי שמעון, ולא כרבי יוסי הגלילי.

ומאי היא מחלוקתם?

כדתניא: שלשה זמנים יש באיסור חמץ. א. ערב פסח משש שעות ולמעלה עד הלילה. דהיינו "לפני זמנו". ב. תוך הפסח, דהיינו "תוך זמנו". ג. אחר הפסח, דהיינו "לאחר זמנו".

בין לפני זמנו ובין לאחר זמנו, הרי הוא עובר עליו בלאו! אבל אין עונש כרת על אכילתו, אלא מלקות בלבד.

תוך זמנו, הרי הוא עובר עליו בלאו, ועל

אכילתו הוא עונש כרת — דברי רבי יהודה.

רבי שמעון אומר: חמץ — לפני זמנו כז-ב ולאחר זמנו, אינו עובר עליו באכילתו בלא כלום⁽¹⁾!

ואם אכלו תוך זמנו, עובר עליו בכרת ובלאו!

ומשעה שאסור החמץ באכילה, הרי הוא אסור אף בהנאה!

והא מילתא אתאן לתנא קמא [רבי יהודה]! שמשש שעות ולמעלה, דאיכא לאו באכילתו, אף הנאתו אסורה.

רבי יוסי הגלילי אומר: תמה על עצמך! היאך החמץ אסור בהנאה כל שבעה? דקים ליה לרבי יוסי, שאף בתוך הפסח אין החמץ אסור בהנאה, כי אם באכילה בלבד. וכל שכן שקודם זמנו אינו אסור בהנאה.

ומפרש ואזיל פלוגתייהו: ומניין לאוכל חמץ

שמעון. משום שכשם שאיכא עשה ד"תשביתו" משש שעות, כן עובר מאז על "בל יראה".

ב. שיטת תוספות, דאף דאין עובר קודם זמנו בלאו דאכילה, אסור החמץ מן התורה באכילה, משום עשה ד"תשביתו". ד"תשביתו" משמע, שצריך לבערו שלא באכילה.

מיהו, להסיקו תחת תבשילו מותר, דשפיר קרינן בה "תשביתו". וכן משמע מהא דקאמר "משעה שאסור באכילה אסור בהנאה, אתאן לתנא קמא". אלמא, לרבי שמעון אינו כן. אלא דוקא אכילה אסורה משש שעות, אבל לא הנאה. ומן התורה מותר אף להשהותו עד הלילה, ולבערו מעט מעט על ידי היסק. מיהו מדרבנן אסור לעשות כן, שמא יאכלנו.

יטיל אף על ידי שחיקה. דאם לא כן, למאי איצטרך להוליך לים המלח.

מיהו, אי אפשר לומר כן. דהא מוכח מכמה מקומות דמהני אף בשאר נהרות.

וצריך לומר, דלא פליג רב יוסף על רבה, אלא בחמץ בשאר נהרות. אבל בעבודה זרה לא פליגי. אלא לכולי עלמא, בים המלח אין צריך שחיקה, ובשאר נהרות צריך שחיקה. תוספות. אבל בעבודה זרה מג ב כתבו כסברתם הראשונה. וכן כתב רבינו חננאל.

1. ה' שיטות מצינו בראשונים בשיטת רבי שמעון. א. שיטת רש"י [ויש אומרים דאף הרמב"ם סבר הכין], דאסור להשהותו אף לרבי

אם כן, מה תלמוד לומר "לא תאכל עליו חמץ"? — להקישו לאכילת מצה. בשעה שישנו ב"קום אכול מצה"⁽²⁾ [דהיינו מליל ט"ו], ישנו ב"בל תאכל חמץ". ובשעה שאינו ב"קום אכול מצה", אף אינו ב"בל תאכל חמץ"⁽³⁾! אלמא, ליכא בי"ד איסור אכילת חמץ.

והוינן: ומאי טעמא דרבי יהודה דאסר משש שעות? והרי לא שמעינן לה מ"לא תאכל עליו חמץ", כאמור.

ומשנינן: תלת קראי כתיבי באכילת חמץ. "לא יאכל חמץ". "וכל מהמצת לא תאכלו". ו"לא תאכל עליו חמץ". חד קרא אתא לאסור את החמץ לפני זמנו. וחד קרא לאוסרו

משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא תעשה? — שנאמר "לא תאכל עליו חמץ". ואקרבן פסח קאי. ומשמעות הכתוב היא, לא תאכל חמץ משעת שחיטת הפסח, שהוא בין הערבים. דהיינו משש שעות ולמעלה, שאז החמה מתחילה להעריב — דברי רבי יהודה.

אמר לו רבי שמעון: וכי אפשר לומר כן, ד"עליו" קאי על זמן שחיטת הפסח? והלא כבר נאמר בהאי קרא, "לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני". וכשם ש"עליו" דכתיב גבי אכילת מצה, קאי על זמן אכילת הפסח, שהוא ליל ט"ו, כן "עליו" דכתיב גבי איסור חמץ, קאי על זמן אכילתו, ולא על זמן שחיטתו בי"ד [תוספות].

וצריך לומר, דאף ארשות שייכא האי לישנא. פני יהושע.

עוד כתב, דאפשר דאית ליה לרבי שמעון דאיכא מצוה כל שבעה. וכבר כתב החזקוני [שמות יב יח], דכל אימת שאוכל בפסח מצה מקיים מצוה, אף דאינה חובה. וכן היא דעת הגר"א. [וכן יש להוכיח מדברי בעל המאור בסוף "ערכי פסחים", שהקשה אמאי אין מברכין על אכילת מצה כל שבעה, ומאי שנא מסוכה?].

3. ומתוך פשט דברי הגמרא נראה, דמהאי היקשא יליף רבי שמעון דאין איסור לחמץ לפני זמנו.

וקשה, אמאי איצטריך קרא להכי? הא מבואר בסמוך, דלרבי שמעון איצטריך כל הני קראי דרבי יהודה לדרשות אחרות, ולא אתי קרא לאסור לפני ולאחר זמנו. תוספות.

ותירץ הר"ן, דלולי היקש זה, הוי מוקמינן

ונסתפק ר"י, האם אף במכירה לנכרי מקיים "תשביתו". תוספות רבינו פרץ.

וכרא"ש איתא דשפיר מקיים בכך "תשביתו". ג. דעת הר"ן, דמן התורה אסור החמץ משש שעות אף לרבי שמעון, בין באכילה ובין בהנאה. שהרי "תשביתו" כולל אף ביטול. וביטול היינו שיוציא את החמץ בלבו לגמרי, ושיהיה אצלו כמבוער. ואם אתה אומר שהוא רשאי להנות ממנו, הא לא נתבטל אצלו כלום.

ד. דעת העיטור והרמב"ן במלחמת ה', דאינו אסור באכילה ובהנאה אלא מדרבנן. שמא ישהנו ולא יבערו, ויעבור על מצות "תשביתו". ה. דעת בעל המאור, דלרבי שמעון מותר לאוכלו אף לכתחלה עד הלילה. ושפיר מקיים בכך עשה ד"תשביתו".

2. וצריך עיון לישנא ד"קום אכול מצה". דמשמע דקאי אכל שבעת ימים. והא ליכא חובה אלא בלילה ראשון, וכל שבעה אינו אלא רשות.

לאחר זמנו. וחד קרא לאוסרו תוך זמנו⁽⁴⁾.
ורבי שמעון סבר, חד קרא]לא תאכל עליו
חמץ[בא לאוסרו באכילה תוך זמנו.

והא דכתיב "וכל מחמצת לא תאכלו", מבעי
ליה לכדתניא: "לא תאכל עליו חמץ" —
אין לי לאסור אלא חמץ שנתחמץ מאליו.
אבל אם נתחמץ מחמת דבר אחר [כגון על
ידי שמרי יין או כל דבר שאינו ממין החמץ
(5)], מניין שאף הוא אסור באכילה?

תלמוד לומר: "וכל מחמצת לא תאכלו"!
דמשמע, אף שנתחמץ על ידי דבר אחר.

והא דכתיב "לא יאכל חמץ", מיבעי ליה
לכדתניא: רבי יוסי הגלילי אומר: מניין
לפסח מצרים שאין חימוצו [איסור אכילת
חמץ שלון] נהוג אלא יום אחד, ולא כל
שבעה ימים כפסח דורות?

תלמוד לומר בו: "לא יאכל חמץ". וסמוך
ליה להאי קרא, "היום אתם יוצאים בחדש
האביב". וקרינן, "לא יאכל חמץ היום". אבל
כל שאר הימים הוא נאכל.

לפיכך, צריכי כל הני תלת קראי. ולא אייתר
שום קרא למידרש מיניה איסור אכילת חמץ
לפני זמנו ולאחר זמנו.

והוינן: ורבי יהודה דדריש מהני קראי לאסור
לפני זמנו ולאחר זמנו, איסור חמץ שנתחמץ
מחמת דבר אחר מנא ליה?

ומשנינן: דריש ליה ממשמעות הכתוב ולא
מיתורא. מדאפקיה רחמנא לחמץ בלשון
"מחמצת".

ותו הוינן: הא דרבי יוסי הגלילי [דפסח
מצרים אין חימוצו נהוג אלא יום אחד], מנא
ליה לרבי יהודה? הא איצטריך ליה קרא
ד"לא יאכל חמץ" לאחר זמנו.

ומשנינן: אי בעית אימא, מדסמוך ליה להאי
קרא "היום אתם יוצאים"! ואף דגופא דקרא
לא אייתר, ילפינן כן מהסמיכות.

ואי בעית אימא: לעולם לית ליה לרבי
יהודה הא דרבי יוסי הגלילי. משום דסמוכין
לא דריש! אלא סבירא ליה, דאף איסור
חמץ דפסח מצרים נהג כל שבעה.

אמר מר: ומניין לאוכל חמץ משש שעות
ולמעלה, שהוא עובר בלא תעשה? —
שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ" — דברי
רבי יהודה.

אמר לו רבי שמעון: וכי אפשר לומר כן?
והלא כבר נאמר, "לא תאכל עליו חמץ,
שבעת ימים תאכל עליו מצות"! משמע,

אף איסור הנאה, שוב אין לחלק ביניהם.
תוספות.

5. אבל כשנתחמץ על ידי שאור מיקרי "חמץ"
יותר מאשר חמץ שנתחמץ מאליו. תוספות. אבל
רבינו חננאל לקמן פירש, ד"דבר אחר" היינו
שאור.

חד מהך ג' קראי ללפני זמנו, כיון דאשכחנא בו
מצות השבתה.

4. ואף בהנאה אסור. ואף לחזקיה דאמר לעיל
[כא ב] דאיסור הנאה ילפינן "מלא יאכל", אבל
"לא תאכלו" לא משמע איסור הנאה, מכל מקום
אסור. דכיון דבחדא מהנך תלת קראי גלי קרא

והוינן: **ורבי שמעון לקובעו** למצה לחובה אף בזמן הזה **מנא ליה?** והא דריש האי מיש שעות.

ומשנינן: **נפקא ליה** מהא דכתיב **"בערב תאכלו מצות"**, דאייתר! שהרי כבר כתיב, "ומצות על מרורים יאכלוהו". אלא אתא לחייב אף בזמן הזה.

ורבי יהודה סבר, מיבעי ליה לקרא ד"בערב תאכלו מצות", למי שהיה **טמא** או שהיה בדרך רחוקה בשעת הפסח בזמן שבית המקדש קיים, שנדחה לפסח שני. **דסלקא דעתך אמינא, הואיל ובקרבן פסח לא יאכל, מצה ומרור (7) נמי לא ניכול. קא משמע לן,** שהוא חייב באכילת מצה בליל ט"ו בניסן.

ועדיין לא שמעינן מהא, דאף בזמן הזה באכילת מצה היא חובה⁽⁸⁾. ולכך איצטריך

דאין נוהג איסור אכילת חמץ אלא בזמן שנוהג חיוב אכילת מצה, דהיינו בערב. ולא משש שעות.

והוינן: **שפיר קאמר ליה רבי שמעון,** ומה יענה רבי יהודה על כך?

ומשנינן: **רבי יהודה סבר,** לא בא הכתוב להקיש חמץ למצה לענין זמן האיסור. אלא **ההוא היקש, לקובעו לעשה דמצה חובה אפילו בזמן הזה הוא דאתא!** שכשם שאיסור חמץ נוהג אף בזמן הזה, אף חיוב מצה כן.

שלולא ההיקש, הוה אמינא דאין חיוב אכילת מצה אלא עם קרבן הפסח. וכדכתיב, **"צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו"**. קא משמע לן, דאף בזמן הזה דליכא פסח, נוהג חיוב מצה בלילה הראשון⁽⁶⁾.

אבל לרבי שמעון, דליף טמא מערל ובן נכר, הרי להדיא נתרבה בו אף חיוב מרור בפני עצמו. ומסתבר, דהוא הדין לטמא ושהיה בדרך רחוקה. מיהו **הרמב"ם** בפרק ז הלכה יב כתב דאכילת מרור תלויה באכילת הפסח, ואינה מצוה בפני עצמה. ומשמע מסתימת דבריו, דאף בערל ובן נכר הוא כן. ולפי זה, אף מה דנקיט **"אבל במצה ומרור הוא אוכל"**, לאו דוקא הוא. מיהו, בפרק ט מהלכות קרבן פסח הלכה ח כתב: **ערל שאכל כזית מבשר הפסח לוקה.** שנאמר **"כל ערל לא יאכל בו"**. בו הוא שאינו אוכל. אבל אוכל במצה ומרור. ויעוין במנחת חינוך [מצוה יז] שהאריך בזה.

8. וכן סבר לקמן [קכ א] רב אחא בר יעקב אליבא דאמת.

וצריך ביאור, מאי שנא הזמן הזה, מטמא ושהיה בדרך רחוקה בזמן הבית? והא אף בזמן

6. ותימא לר"י, הא בקידושין [לז ב] נפקא לן מ"בכל מושבותיכם תאכלו מצות". תוספות. ושם תירצו התוספות, דתרוייהו קראי צריכי. חד לחוץ לארץ בזמן שבית המקדש קיים, וחד לחוץ לארץ בזמן שאין בית המקדש קיים. ויעוין במהרש"ל ובמהרש"א שם.

[ועדיין צריך עיון, אמאי מצריך הכא קרא למי שהיה בדרך רחוקה? הא מ"מושבותיכם" מרבינן חוץ לארץ בזמן הבית, והיינו דרך רחוקה].

7. והא דנקיט "מרור", לאו בדוקא הוא. שהרי במרור אינו אוכל אף אליבא דאמת. דהרי כתיב **"על מצות ומרורים יאכלוהו"**. ואין חיובו מן התורה אלא עם הפסח. ודוקא במצה חייב, משום דאהדרה קרא ד"בערב תאכלו מצות". ר"ן.

[ולכאורה אינו כן אלא אליבא דרבי יהודה.

ושוב אייתר קרא ד"לא תאכלו עליו חמץ שבעת ימים תאכלו עליו מצות". ובהכרח בא להקיש חמץ למצה, שאין איסורו נוהג אלא בלילה, ולא קודם זמנו.

ורבי יהודה סבר, אף על גב דמצי למילף להו מהדדי⁽¹¹⁾, **כתיב בהאי** [בערל וכן נכר] קרא לחוד, **וכתיב בהאי** [בטמא ושהיה בדרך רחוקה] קרא לחוד! ואכתי איצטריך להיקש ד"לא תאכלו עליו חמץ", כדי לקובעו חובה בזמן הזה.

[ואף שעוד כתובים נאמרו במצה, כגון "שבעת ימים מצות תאכלו", ליכא למילף

להיקש ד"לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות", לקובעו חובה אף בזמן הזה.

ורבי שמעון סבר, **טמא ושהיה בדרך רחוקה לא איצטריך קרא** לחייבו במצה. דהא **לא גרע מערל** [שמתו אחיו מחמת מילה, וסכנה היא למולו⁽⁹⁾] **ובן נכר** [מומר, שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים⁽¹⁰⁾] שאינם אוכלים בפסח, ואפילו הכי הם חייבים במצה.

דהא **כתיב "וכל ערל לא יאכל בו"**. ודרשינן, **בו** [בקרבן פסח] **הוא אינו אוכל. אבל אוכל הוא במצה ובמרור!** והוא הדין לטמא ושהיה בדרך רחוקה.

9. רש"י. ולשיטתו אף בתרומה אינו אוכל. וצריך לומר, דלא דמי לקטן שהוא פחות משמונת ימים, דמיבעי לן אי מותר לסוכו בשמן תרומה או לא. משום דמי שמתו אחיו מחמת מילה, אף שהוא פטור, כיוצא בו חייבין. **תוספות**.

אבל **רבינו תם** [חגיגה ד ב] מפרש, דדוקא מי שלא מל מחמת שדואג מן הצער, אינו אוכל בפסח. אבל מי שמתו אחיו מחמת מילה, אנוס הוא, ואוכל בפסח.

10. ומיירי במי שהיה מומר בשעת שחיטת הפסח, ואחר כך עשה תשובה. דלולא קרא הוה אמינא, כיון דלא אכיל בפסח [שהרי לא נמנה עליו בשעת שחיטה, ואין הפסח נאכל אלא למנויין], אף מצה הוא פטור. קא משמע לן דאוכל במצה. **תוספות**.

11. רש"י. אבל לקמן [קכ א] מבואר דתרווייהו צריכי. ופירש רש"י שם, דאי כתיב בערל וכן נכר, הוה אמינא דדוקא הם חייבים במצה, משום שנדחו מפסח לגמרי. אבל טמא ושהיה בדרך

הזה אפשר מעיקר הדין להקריב. וכדקיימא לן "מקריבין אף על פי שאין בית". ורק בפועל מנועים אנו מלהקריב, משום שאין בגדי כהונה וכדומה.

ויש לבאר על פי החינוך [מצוה תמ], שכתב דאין מצות קרבנות נוהגת אלא בפני הבית. ויעוין ב"העמק דבר" פרשת "בחוקותי", שכתב דהמקור לזה הוא מדכתיב "והשימותי את מקדשכם ולא אריח בריח ניחוחכם". **בד קודש**. [ועדיין יש לדון בזה. שהרי דקדק שם הנצי"ב, דחייב פסח שאני. והוא נוהג אף בזמן הזה, משום דלא כתיב ביה "ריח ניחוח". וממילא לא נתמעט מהכתוב הנ"ל.

ושמא יש לפרש איפכא. דהוה אמינא, דוקא טמא ושהיה בדרך רחוקה שנדחו מפסח, נתחדשה בהם מצות מצה בפני עצמה. אבל הזמן הזה דלא נדחה מפסח, אין בו מצות אכילת מצה לחוד. שבמקום שיש חיוב פסח, אין חיוב נפרד במצה, אלא כלול הוא עם הפסח. ויש קצת סמך לזה ממה שכתב רש"י להלן לחלק בין ערל לטמא. ויעוין בהערה [11].

ואי לרבי יוסי הגלילי, הרי אפילו תוך זמנו [בפסח עצמו] נמי מישראל קא שרי החמץ בהנאה! ואינו אסור אלא באכילה.

אמר רב אחא בר יעקב: לעולם מתניתין רבי יהודה היא. ולא אסר אלא חמץ של ישראל. משום דיליף "שאור" דנאסר באכילה מ"שאור" דנאסר בראיה. מה "שאור" דנאסר בראיה אינו אלא בשאור של ישראל — כדרושין, "שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה" — אף שאור דנאסר באכילה, אינו אלא בשאור של ישראל. ודוקא "שלך" אי אתה אוכל. אבל אתה אוכל שאור של אחרים ושל גבוה⁽¹⁾.

ובדין הוא דאיבעי ליה לתנא דמתניתין למיתנא, דחמץ נכרי אפילו באכילה נמי שרי, ולא דוקא בהנאה. אלא איידי דתנא לרבותא, דחמץ של ישראל אסור אף בהנאה, תנא נמי דחמץ נכרי מותר בהנאה.

ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא, דחמץ נכרי אפילו בתוך זמנו [בפסח עצמו] מותר באכילה⁽²⁾ ובהנאה. אלא איידי דתנא לרבותא, דחמץ של ישראל אפילו לאחר זמנו אסור, תנא נמי דחמץ נכרי מותר לאחר זמנו.

מהם קביעות חובה. משום דלאו חובה ניהו, אלא אם רצה לאכול, לא יאכל חמץ אלא מצה. ואם רצה שלא לאכול כלל הרשות בידו. והראיה, שהרי "שבעת ימים" כתיב. וודאי ליכא חובה כל שבעה ימים, אלא כלילה הראשון בלבד, כדילפינן לקמן [קכ א].

אבל מהיקשא דלעיל, שפיר ילפינן קביעות חובה ללילה הראשון. שהרי ההיקש לחמץ נכתב אצל קרבן פסח. כדכתיב "תאכל עליו מצות". ו"עליו" היינו על הפסח. ואהני היקשא לחמץ, לקובעו חובה אף בזמן הזה. ואהני "עליו", ללמדנו דאינה חובה אלא כלילה הראשון, שהוא זמן אכילת הפסח.

והדרין לקושיין: מני מתניתין? שהרי הא דקתני "חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה, ושל ישראל אסור בהנאה" דלא כמאן היא. דאי לרבי יהודה, הרי חמץ לאחר זמנו אסור באכילה ובהנאה מן התורה. ו"חמץ" סתמא קאמר, ואפילו חמץ דנכרי.

כט-א ואי לרבי שמעון, חמץ דישראל נמי מישראל קא שרי לאחר הפסח! שהרי לא אסרה תורה את החמץ אלא בתוך זמנו.

ויש ליישב, דהגזירה שוה נאמרה רק ללמד, דחמץ שלא חל בו איסור ראה אף לא חל בו איסור אכילה. אבל לא בעינן דבפועל יעבור עליו האוכל עצמו ב"בל יראה". קובץ שיעורים.

2. רש"י. והקשו עליו תוספות, ממה נפשך. אם נתן לו הגוי לאכול, הרי נעשה שלו בשעת אכילה, ושוב חייב עליו. ואם גזל מן הגוי, הרי חייב באחריותו, ולא גרע מחמץ שקיבל עליו

רחוקה, שנדחים לפסח שני, אימא דאינם אוכלים בראשון, אלא יאכלוהו עם הפסח, בפסח שני. ואי הוה כתיב "בערב תאכלו מצות" לחוד, הוי מוקמינן ליה בערל ובן נכר.

1. ומכאן הקשה הצ"ח, לשיטת דאינו עובר ב"בל יראה" על חמץ של ישראל אחר שנמצא ברשותו בלא קבלת אחריות. דאם כן, אף לא יתחייב על אכילתו. ומהכא משמע, דלא הותר אלא חמץ של נכרי.